

Biljni svijet sjeverne Dalmacije

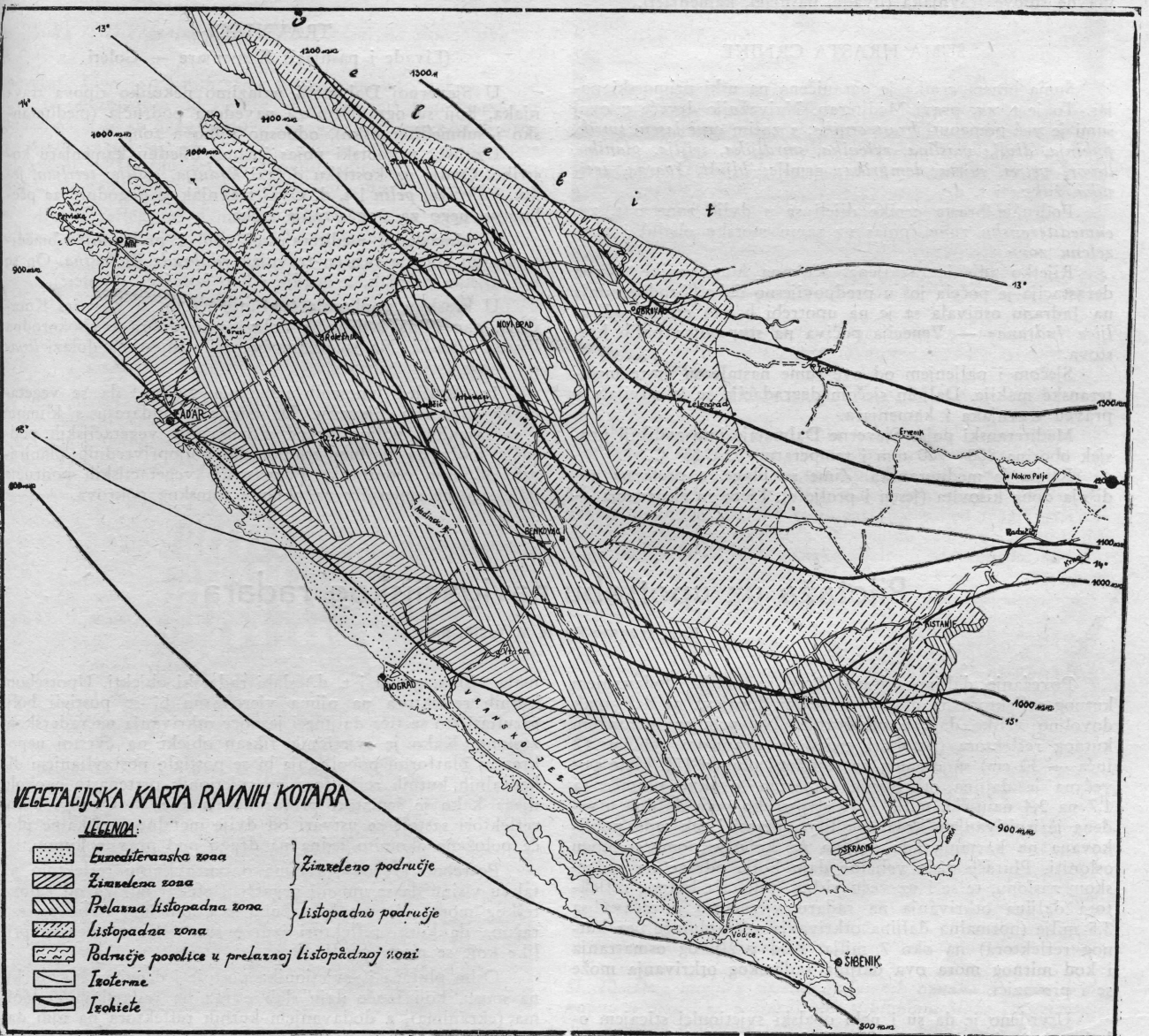
Ravni Kotari - Bukovica - Primorje

Dr. Josip Kovačević, Zagreb

U ovome članku iznijet ćemo sadanje stanje biljnog svijeta viših biljaka u području Sjeverne Dalmacije. To su šume, livade, pašnjaci i goleti — kamenjari. Današnji biljni svijet viših biljaka u ovom području nije samo skup biljnih vrsta. Radi se o biljnim zajednicama, koje su nastale i razvile se kao posljedica vrlo velikog broja, zapravo cijelog niza činilaca. Biljne zajednice su izraz u prvom redu daleke geološke prošlosti. Na njihov postanak i razvoj utiče geološka podloga, tip i svojstva tla, nadmorska visina, inklinacija i ekspozicija staništa i t. d. Naročito je za postanak i razvoj zajednice višeg bilja značajan uticaj t. zv. antropozoogeni t. j. uticaj čovjeka i domaće stoke (sjeća, palenje, paša i dr.).

Kažemo, biljne zajednice su nastale i razvile se uticajem naprijed pomenutih faktora (činilaca). Skupno djelovanje ovih faktora je *stanište biljne zajednice* ili *organizma uopće*. Ukratko — biljne zajednice su izraz prilika staništa, odnosno poznavanje biljnih zajednica daje nam uvid, kakve prilike vladaju na staništu dotičnih biljnih zajednica.

Od svih činilaca, koji utiču na razvoj biljnog pokrova, klimi pripada presudni uticaj. Tako na pr. ako se biljni svijet nesmetano razvije do krajnjeg t. zv. konačnog stadija, koji je u skladu s klimom područja, tada su biljne zajednice u »*klimaksu*« (vegetacijski klimaks). No na poplavnim terenima ili na strminama ne može se biljni svijet razviti u stadij vegetacijskog klimaksa. Poplave i strmine sprečavaju razvoj do klimaksa vegetacije. Potpuno razvijene biljne za-

jednice u klimaksu kompleksno integriraju svojstva staništa. Na staništima, gdje biljni pokrov nije u vegetacijskom klimaksu, je u t. zv. stanju *vegetacijskog paraklimaksa* t. j. biljne su zajednice u skladu s ostalim prirodnim činiocima osim klime.

Biljni svijet Sjeverne Dalmacije dijeli se u dva područja (zone) čije su zajednice izraz klime t. j. one su klimaks vegetacije. To je t. zv. mediteransko ili zimzeleno područje i submediteransko područje. Klimaks vegetacije u prvom području je *šuma zimzelenog hrasta crnike*, a u drugom *šuma hrasta medunca i bjelograbića*. Postoji i treće područje t. zv. *područje posolice* (sjeverozapad). Ovdje se vegetacija ne može razviti do klimaksa, budući je ometavana uticajem posolice.

Svako ovo područje ima posebne prirodne prilike, što se odražava među ostalim i na poljoprivredu.

Šume u Sjevernoj Dalmaciji su više, manje uništene. Može se govoriti o tragovima šuma. Naročito to vrijedi za šumu hrasta crnike. Čovjek u našem litoralu tamani šume već stoljećima. Posljedica toga su razni stadiji kao paraklimaks vegetacije. Sjećom šuma nastala je makija ili šikara (šibljak). Daljom sjećom šibljaka ili makije nastaju njihovi još jače degradirani stadiji, sve dok se šuma ne pretvori u travnjak, odnosno golet (kamenjar).

Osvrnut ćemo se na glavne skupine biljnih zajednica Sjeverne Dalmacije. U prvom redu opisat ćemo t. zv. klimatogene biljne zajednice t. j. *šumu hrasta crnike* i *šumu hrasta medunca i bjelograba*, a zatim ćemo se osvrnuti na glavne tipove travnjaka (livade, pašnjaci, kamenjari).

SUMA HRASTA CRNIKE

Šuma hrasta crnike je ograničena na uski primorski pojas. To je t. zv. pravi Mediteran. Najvažnije drveće u ovoj šumi je već pomenuti *hrast crnika*, a zatim *crni jasen*, *smrik*, *pušinja*, *divlja maslina*, *zelenika*, *smrdljika*, *trišlja*, *planika*, *lovor*, *vrijes*, *mirta*, *lemprika*; grmlje: *bljušt*, *šparga*, *tetivika*, *žukva* i t. d.

Područje hrasta crnike dijeli se u dvije zone u t. zv. *umeditersku zonu* (pojas uz samu morskou obalu) i *zimzelenou zonu*.

Rijetko gdje je razvijena, očuvana šuma crnike. Njena derastacija je počela još u predpovijesno doba. Brodogradnja na Jadranu osnivala se je na upotrebi hrasta crnike. »*Kraljica Jadrana*« — Venecija počiva na stupovima naših hrastova.

Sjećom i paljenjem od ove šume nastale su guste mediteranske makije. Daljom sjećom degradacija se je odvijala u pravcu travnjaka i kamenjara.

Mediteranski pojas Sjeverne Dalmacije ima godišnji prosjek oborina 800—900 mm i temperature cca 15° C.

Klima je mediteranska. Zime su blage, a prelazna godišnja doba kišovita (jesen i proljeće). Ljeta su ekstremna —

bez kiša s visokim temperaturama. Bilje u ovom pojasu se ističe prilagodbama na klimatske prilike. Mnogo je zimzelenih vrsta. Općenito uzevši biljne vrste su prilagodene na visoke ljetne temperature, sušu i buru (vjetrove).

Poljoprivreda nosi biljeg izrazito mediteranski. To je pojas optimalnog maslinarstva.

SUMA HRASTA MEDUNCA I BJEOGRABA

Područje šume hrasta medunca i bjelograba je prelazno. To je t. zv. submediteransko područje. Ljeta su i ovdje suha i vrlo topla, ali su zime vrlo hladne. Zbog hladnih zima opada broj zimzelenih mediteranskih vrsta. Oborina godišnje padne cca 900—1100—1300 mm. Prosjek godišnje temperature je 13—14° C.

Uz *hrast medunac* i *bjelograb* dolazi cijeli niz drveća i grmlja: *smrdljika*, *glog*, *smrik*, *drača* i t. d.

I ovu je šumu, ali u nešto manjoj mjeri nego prethodnu potisnuo i uništio čovjek. Njeni degradacijski su stadiji *šibljaci* ili *šikare*, koje daljom degradacijom prelaze u travnjake i kamenjare.

Područje *šume hrasta medunca i bjelograba* se dijeli u dvije zone: *prelazna zona* i *listopadna*.

U prelaznoj zoni se još uzgaja maslina. To je područje pravih Ravnih Kotara. Bukovica je t. zv. listopadna zona, gdje je moguć uzgoj vinove loze, ali ne i masline.

Navedena područja, odnosno zone su adekvatni izraz skupnosti prirodnih prilika, a naročito klime.

TRAVNJACI

(Livade i pašnjaci) Kamenjare — Goleti

U Sjevernoj Dalmaciji nalazimo nekoliko tipova travnjaka, koji su ograničeni za navedena područja (mediteransko i submediteransko), odnosno njihove zone.

Uz uski primorski pojas imamo bijednu kamenjaru kostrike. Ovdje uz kostriku dolazi *kadulja*, *smilje*, *tetrljan*, *ježin*, *mlječičke*, *pelin* i t. d. Ovaj travnjak je pogodniji za pčelarstvo nego za napasivanje stoke.

U zimzelenoj mediteranskoj zoni i prelaznoj submediteranskoj zoni je raširen travnjak *rdobrade* ili *kršina*. On se koristi kao pašnjak, a negdje i kao košanica (Smilčić).

U kraskim poplavnim poljima na pr. u Ravnim Kotarima, oko Nina i drugdje dolazi vrlo dobra i visokorodna livada *klasulje*. Na jače zamočvarenim mjestima dolazi *livada trave brka i sitinca*.

Iz naprijed iznesenih izlaganja vidimo, da se vegetacijska područja Sjeverne Dalmacije podudaraju s klimom i sa rajonima poljoprivrede. Poznavanje vegetacijskih područja može da posluži za potrebe poljoprivrednih planiranja, odnosno reoniranja. Poznavanje vegetacijskih područja daje sigurne smjernice za obnovu šumskog pokrova.